

prof. dr hab. Mirosław Sobecki
Wydział Nauk o Edukacji
Uniwersytetu w Białymstoku

**Recenzja
w przewodzie habilitacyjnym dr Małgorzaty Obryckiej
wszczętym
na Wydziale Nauk Społecznych
Uniwersytetu Gdańskiego**

Ocena aktywności naukowej habilitanta z wyłączeniem głównego osiągnięcia naukowego

Dr Małgorzata Obrycka jest pedagogiem z pierwszego wykształcenia. Studia magisterskie odbyła w ówczesnej Akademii Bydgoskiej im. Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy w 2003. Dysertację doktorską obroniła już na Uniwersytecie Gdańskim wcześniej ukończywszy Studia Doktoranckie w tej Uczelni. Rozprawa doktorska nosiła tytuł *Rodzicielskie pojmowanie wychowania religijnego. Studium fenomenograficzne*. Aspirująca do stopnia doktora habilitowanego jest doktorem od 2012 roku. Przed dwoma laty (2024 r.) ukończyła studia psychologiczne w specjalności neuropsychologia.

Obecnie jest zatrudniona w Instytucie Pedagogiki funkcjonującym w strukturze Wydziału Nauk Społecznych Uniwersytetu Gdańskiego. Była także związana z Akademią Pomorską w Słupsku i uczelniami niepublicznymi.

Ze względu na specyfikę głównego osiągnięcia wskazanego przez Habilitantkę w swojej opinii skupię się właśnie na nim.

Opinia na temat osiągnięć Wnioskodawczyni, o których mowa w art.219 ust.1 pkt 2 ustawy *Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce* z dnia 20 lipca 2018 roku.

Jako osiągnięcie naukowe stanowiące podstawę do ubiegania się o nadanie stopnia doktora habilitowanego Kandydatka wskazała *powiązany tematycznie cykl publikacji*, na który składają się monografia, artykuły naukowe w czasopismach oraz rozdziały w monografiach. Uzupełnienie wskazanego cyklu mają stanowić druga monografia oraz pojedynczy rozdział w pracy zbiorowej oraz dwa artykuły. Jako ramy czasowe powstania cyklu Doktor Małgorzata Obrycka wskazuje graniczne daty 2013 i 2025. Motyw przewodni wskazanego cyklu zwerbalizowany przez Habilitantkę brzmi: *Między edukacyjnym dziedzictwem a ewolucją: wychowanie w obliczu humanizmu i posthumanizmu*. Dookreśliła ona także obszary tematyczne

obejmujące merytoryczną treść zaliczonych do cyklu publikacji. Pierwszy z nich to: *Humanitaryzm międzygatunkowy – perspektywa pedagogiczna*, zaś drugi nazwany został: *Wychowanie do współistnienia – edukacyjne dialogi humanizmu i posthumanizmu*. Abstrahując od oceny merytorycznej zaliczonych do cyklu publikacji, można odnieść wrażenie, że noszą one znamiona eklektyzmu. Niemniej sama idea towarzysząca sformułowanemu tytułowi cyklu jest interesująca i godna pogłębionej eksploracji naukowej.

Habilitationka wskazała także kilka publikacji jako *ścieżkę towarzyszącą cyklowi* i objęła te prace wspólną nazwą *technologie w służbie humanitaryzmu*.

Motywy przewodnim twórczości Habilitationki, wskazanej przez nią jako prace stanowiące podstawę od starań o uzyskanie stopnia doktora habilitowanego, jest kategoria humanitaryzmu międzygatunkowego. Doktor Małgorzata Obrycka poświęciła jej w całości monografię *W stronę postumanizmu. O wychowaniu do humanitaryzmu międzygatunkowego*. Ta interesująca i niewątpliwie oryginalna praca stanowi udaną próbę otwierania własnej perspektywy w przestrzeni refleksji pedagogicznej. Obejmuje ona miejsce spotkania świata ludzi ze światem zwierząt, a kontekstem tego spotkania jest etyka. Sama Habilitationka uważa za najważniejszy cel w zdefiniowanym cyklu poszerzenie horyzontów etyki w pedagogicznym dyskursie naukowym. Podjęta praca ma charakter interdyscyplinarny i łączy pedagogikę z filozofią, etyką, biologią i prawem.

Drugą kategorią ważną w rozważaniach Kandydatki do stopnia doktora habilitowanego jest posthumanizm. W interpretacji doktor Małgorzaty Obryckiej oznacza on takie podejście etyczne, które uwzględnia równość wszelakich bytów w perspektywie życia. Stanowi to punkt wyjściowy do konstruowania propozycji działań pedagogicznych uwzględniających to założenie.

Na podkreślenie zasługuje odwaga Habilitationki w próbie porządkowania refleksji naukowej dotyczącej posthumanizmu. W moim przekonaniu czyni to ona skutecznie i przekonująco. Także proponowany program pedagogiczny jest interesujący i wysoce inspirujący. Na uwagę zasługuje ambitne założenie, w którym zachowanie człowieka zgodne z zasadami etyki uniwersalnej nie dotyczy tylko innych ludzi, ale także wszystkich innych istot żywych. W takim ujęciu w sposób naturalny człowiek postrzegany jest jako jeden z elementów współtworzących świat przyrody. Z dwu powodów takie ujęcie zasługuje na uznanie. Pierwszy to świadome nawiązanie do widzenia człowieka w harmonii z całą przyrodą, wskazywanie na konieczność unikania pychy i traktowania przyrody jedynie jako otoczenia, w które można bezkarnie i bezmyślnie ingerować. Z jednej strony to elementarny szacunek do świata przyrody i każdego elementu go stanowiącego. Z tym wiąże się pobudzanie świadomości w zakresie

synergicznego oddziaływania człowieka i otaczającej go przyrody. Z drugiej zaś szersze nawiązywanie w edukacji do elementarnej współzależności człowieka i innych form życia obecnych na naszej planecie.

Drugi powód uznania wobec Habilitantki za podjęcie tejże problematyki jest świadomość głębokiego kryzysu relacji międzyludzkich w skali globalnej. Niestety podstawowe normy etyczne są dziś powszechnie naruszane, przy słabnących reakcja na owe naruszenia. Mogłoby się wydawać, że straszny dla ludzkości wiek XX nie tylko pobudzi do refleksji, ale także pozwoli wypracować strategie wychowawcze prowadzące do budowania wzajemnego szacunku i potrzeby rozumienia drugiego człowieka, zwłaszcza w sytuacji występowania różnic kulturowych. Niestety nic takiego się nie dzieje. A stworzona na przełomie wieków nowa przestrzeń funkcjonowania człowieka, czyli przestrzeń wirtualna, dała asumpt do nowych negatywnych zjawisk, których najbardziej spektakularnym przykładem jest hejt.

Wychodzenie poza rzeczywiste i trudne problemy relacji międzyludzkich i ich konsekwencje jest – moim przekonaniu – wyrazem dalekowzroczności i głębokiej wnikliwości Kandydatki do stopnia doktora habilitowanego. W przywoływanej tu pracy *W stronę postumanizmu. O wychowaniu do humanitaryzmu międzygatunkowego* doktor Małgorzata Obrycka koncentruje uwagę na zróżnicowaną wartość życia w dyskursie edukacyjnym, wskazując, że waloryzacja życia człowieka zazwyczaj powiązana jest ze zmiennymi o charakterze pozapedagogicznym, takimi jak efektywność ekonomiczna, status społeczny bądź kapitał kulturowy. Habilitantka słusznie uważa, że takie podejście rodzi fundamentalne pytania o *etyczne fundamenty i społeczne konsekwencje*. W swojej monografii doktor Małgorzata Obrycka wzbogaca tę perspektywę o czynnik gatunkowy, ukazując, jak te same mechanizmy wiodą do budowania różnego typu hierarchii, w ramach których niektórych form życia i stąd niektóre formy są uznawane za cenniejsze niż inne. Tu pojawia się posthumanizm, traktowany przez Habilitantkę, jako projekt etyczno-edukacyjny, którego główną cechą jest to, że porzuca perspektywę antropocentryzmu, tak silnie wrośniętą w podłoże kultury judeochrześcijańskiej.

W swoich pracach Habilitantka rozpatruje wychowanie w szerokim kontekście. Lokuje ten proces w zróżnicowanych środowiskach: rodzinnym, szkolnym, medialnym, w środowisku pracy i w świecie kultury. Stawia przed sobą ambitne zadanie ukazania możliwości uwolnienia *sprawczej mocy wychowania*. Właśnie w niej doktor Małgorzata Obrycka upatruje potencjał do kształtowania kompasu moralnego człowieka, bądź przynajmniej uwrażliwiania go na ważne kwestie etyczne. Za swój główny cel Habilitantka uznaje wzbogacanie naukowego dyskursu

pedagogicznego o poszerzoną perspektywę etyczną. Czyni to poprzez włączenie do refleksji pedagogicznej perspektywy, która łączy teoretyczne ujęcia moralności z jej praktycznymi wymiarami.

Konkretyzując zadania postawione przed sobą doktor Małgorzata Obrycka wskazuje pięć obszarów, w których należy oczekiwać pedagogicznego zaangażowania. Pierwszym jest: przedstawianie, opis, i interpretacja zjawisk wykorzystywania zwierząt w nauce, edukacji, badaniach a także w rolnictwie, przemyśle i rozrywce. Drugi z obszarów obejmuje kształtowanie relacji ludzi z innymi istotami żywymi. Obszar trzeci dotyczy ochrony środowiska przyrodniczego oraz bioróżnorodności. Czwarty obszar obejmuje problematykę zabezpieczania praw ludzi i zwierząt. I wreszcie piąty i ostatni obszar dotyczy potencjalnych implikacji rozwoju technologii dla ewolucji i współistnienia różnych form życia.

Habilitationka ma świadomość złożoności podjętej problematyki, różnego rodzaju jej uwikłań, a nawet kontrowersji, które pojawiają się wokół tematu humanitaryzmu międzygatunkowego i w tym duchu zmierza do odkrywania tej złożonej sfery rzeczywistości i twórczej = rekonstrukcji problematyki mając na uwadze – jak sama pisze - przede wszystkim dylematy wychowawcze i moralne. W ujętych w cyklu publikacjach swoją aktywność naukową habilitationka koncentruje na wypracowaniu takiego podejścia do fenomenu współistnienia na Ziemi, które będzie cechowało się większym zrównoważeniem, a od strony etycznej, będzie oparte na empatii. Uwzględnia także złożoność fenomenu życia oraz zarysowuje potencjalne scenariusze stojących przed ludzkością wyzwań, zarówno tych bliższych, jak i bardziej odległych.

W swoich pracach doktor Małgorzata Obrycka zmierza do takiego zarysowania działań praktycznych w obrębie wychowania, które wynikają z rozwijania kompetencji transwersalnych, uznając ich wyjątkową wartość. Kandydatka do stopnia doktora habilitowanego podkreśla zawartą w nich perspektywę integracji różnych sfer ludzkiego życia, w tym życia prywatnego i związanego z realizacją różnych ról zawodowych. szkolne, zawodowe. Na pierwszy plan wysuwa jednak relacji, po pierwsze międzyludzkich, a następnie międzygatunkowych. Towarzyszy jej przekonanie, że właśnie umiejętności wynikające z kompetencji transwersalnych, umożliwiają stworzenie bardziej spójnych i harmonijnych działań w ramach procesu wychowania w kontekście wychowania do humanitaryzmu międzygatunkowego. Za kluczowe kompetencje w tym kontekście Habilitationka uznaje: krytyczne i innowacyjne myślenie, umiejętności komunikacyjne, efektywne uczenie się, umiejętność planowania i organizacji aktywności życiowej, postrzeganie siebie w perspektywie

globalnego obywatelstwa, rozsądne korzystanie z przestrzeni medialnej, umiejętność rozwiązywanie problemów oraz zdolność do efektywnej pracy w zespole.

Celem jaki sobie stawia doktor Małgorzata Obrycka jest wykreowanie takiej koncepcji wychowania do humanitaryzmu międzygatunkowego, która wychodzi poza zrozumienie *kim jesteśmy jako ludzie i kim możemy się stać w przyszłości*. Stąd wynika potrzeba wykreowania takich działań edukacyjnych, które zmierzają do budowania ludzkiej odpowiedzialności i empatii wobec wszystkich istot zamieszkujących Ziemię.

Głównym założeniem swojej aktywności naukowej doktor Małgorzata Obrycka czyni rozwijanie świadomości, że dobrostan ludzi jest w szczególny sposób powiązany z dobrostanem innych ludzi, ale także kondycją zwierząt i całego świata przyrody.

Optymistycznie, uważa ona, że przez edukację właśnie można inspirować do podejmowania szeroko zakrojonych działań, które skutkować będą szacunkiem i empatią wobec wszelkich istot żywych. Życie w harmonii z naturą, uwzględnia także kontekst solidarności międzypokoleniowej, ponieważ nie dotyczy tylko żyjących dzisiaj, ale także uwzględnia następne generacje.

W monografii pt. : "W stronę posthumanizmu. O wychowaniu do humanitaryzmu międzygatunkowego", Habilitantka podjęła próbę teoretycznej rekonstrukcji podstaw nurtu nazywanego posthumanizmem, z uwzględnieniem perspektywy pedagogicznej.

Podjętą problematykę lokuje ona na pograniczach pedagogiki ogólnej, pedagogiki ekologicznej, historii wychowania i *animal studies*, próbując wykreować autorską propozycję w złożonym dyskursie o charakterze pedagogiczno-posthumanistycznym. Sama wyłania kilka ważnych obszarów, w których lokuje swoje rozważania.

Pierwszy z nich to etyczna koncepcja humanitaryzmu międzygatunkowego, w której posthumanizm traktowany jest jako pedagogiczną koncepcją zbudowaną na fundamencie etyki. Jej podstawowym założeniem jest *równość wszystkich istot w perspektywie życia*. Według Małgorzaty Obryckiej ważnym celem staje się tu uwzględnianie odmiennego od dominującego obecnie podejścia do sposobu, w jaki w procesach edukacyjnych traktowane są zwierzęta. Drugi obszar refleksji dotyczy konstruowania ram teoretycznych podejmowanej problematyki. W tym zakresie Habilitantka podejmuje próbę autorskiego uporządkowania zagadnień z zakresu posthumanizmu. Czyni to przyjmując perspektywę pedagogiki jako zasadniczy punkt odniesienia. Wykazuje się przy tym dużą refleksyjnością oraz umiejętnością budowania wyważonych sądów, uwzględniając złożoność problematyki, towarzyszące jej kontrowersje, liczne nieporozumienia i niekiedy skrajnie odmienne interpretacje. W trzecim wyodrębnionym obszarze Habilitantka koncentruje się na poszerzeniu współczesnej refleksji edukacyjnej.

Ukazuje tu potencjał tkwiący w humanitaryzmie międzygatunkowym i jego implementowaniu do procesu edukacyjnego. W kolejnym wyodrębnionym przez siebie obszarze doktor Małgorzata Obrycka eksponuje potrzebę odejścia od tego, że tradycyjna pedagogika koncentruje się prawie wyłącznie na rozwoju i wychowaniu człowieka, abstrahując od innych istot żywych. Uznając znaczenie koncepcji humanitaryzmu międzygatunkowego Habilitantka rozszerza tę perspektywę, słusznie uznając, że *działania edukacyjne powinny kształtować postawy szacunku nie tylko wobec ludzi, ale także wobec zwierząt i całego środowiska naturalnego*. Kolejny, piąty już obszar refleksji wskazany przez samą Habilitantkę dotyczy kształtowania postaw młodych ludzi, związanych z rozwijaniem u nich *zdolności etycznych do wspólnotowego i pełnego szacunku współistnienia z innymi gatunkami*. Obszar szósty dotyczy metapoziomu refleksji i związany jest z analizą oddziaływania nurtu posthumanistycznego na pedagogikę. Kolejny obszar wskazany przez Habilitantkę dotyczy zastosowania eksplorowanego obszaru teoretycznego w praktyce edukacyjnej. Jest to związane z włączaniem do szkolnego *curriculum* między innymi treści dotyczących etyki zwierząt czy też ochrony środowiska i różnorodności biologicznej. Doktor Małgorzata Obrycka słusznie podkreśla tu wagę budowania u młodych ludzi postaw empatii wobec świata przyrody. I wreszcie w ostatnim ósmym obszarze refleksji Habilitantka akcentuje potrzebę zmiany języka i narracji w edukacji, polegającą na unikaniu antropocentryzmu, i promowaniu *postrzegania zwierząt jako podmiotów, a nie tylko obiektów*.

W swojej monografii Autorka interpretuje posthumanizm przede wszystkim jako etyczny postulat, zgodnie z którym *każda forma życia jest doskonała w ramach swojego gatunku i w ramach swoich możliwości fizyczno-psychiczno-rozwojowych*. Przyjęcie takiej perspektywy prowadzi do reinterpretacji relacji człowieka z innymi stworzeniami i generalnie do innego postrzegania świata przyrody. Punktem wyjścia do konstruowania przez doktor Małgorzatę Obrycką opisywanej tu trajektorii badawczej była dziedzina określana we współczesnej pedagogice jako pedagogika ekologiczna. Jej motywem przewodnim są odwołania do koncepcji tzw. nowoczesnej ekologii, nurtu koncentrującego się na kwestiach zależności między wszystkimi żywymi organizmami w ich środowisku życia.

W prezentowanej przez Habilitantkę perspektywie istotnym edukacyjnym wyzwaniem staje się umiejętność modyfikowania sposobu myślenia i działania, często ułożonych poza świadomością, którego istotą jest *przykładania do wszystkich istot żywych miary i potrzeb człowieka*. Stąd rodzi się propozycja uwzględnienia w pedagogice, zarówno jako nauce jak i działalności praktycznej, wychodzenia poza postrzeganie rzeczywistości jako świata wyłącznie ludzkich relacji i potrzeb. Co ważne, doktor Małgorzata Obrycka uznaje *”za właściwą i*

wartościową ideę wychowania ukierunkowanego na człowieka”. A w swojej refleksji naukowej proponuje poszerzenie jej o sferę odnoszącą się do ludzkiego stosunku wszelkich istot żywych, które nie są ludźmi.

W swojej monografii Kandydatka do stopnia doktora habilitowanego zrealizowała udaną próbę połączenia perspektywy pedagogicznej i ekologicznej. Proponowane przez nią podejście jest tyleż interesujące co inspirujące i stanowi istotny wkład do współczesnej myśli pedagogicznej. Swoje dociekania skoncentrowała wokół postulatu konstruowania na gruncie pedagogiki argumentacji związanej z promowaniem wiedzy o świecie pogranicza ludzi i zwierząt. Doktor Małgorzata Obrycka słusznie uważa, że w wymiarze praktycznym istotne jest zainteresowanie problematyką humanitaryzmu międzygatunkowego osób odpowiedzialnych za procesy wychowawcze. Dotyczy to zarówno edukacji instytucjonalnej jak również całej sfery edukacji równoległej. Nie bez znaczenia są także nieformalne relacje, w tym zwłaszcza rodzinne i rówieśnicze.

Habilitantka buduje swoje wizje w sposób holistyczny, z dużą dozą odwagi i konsekwencji. Jest przekonana, że posthumanizm może stanowić inspirującą i alternatywną propozycją wobec nurtów mainstreamowej pedagogiki. Ta zaś jako nauka społeczna powinna wykorzystać refleksje utworzone na kanwie posthumanizmu. Według doktor Małgorzaty Obryckiej mogą one stanowić punkt oparcia w przygotowaniu projektów skoncentrowanych na poszukiwaniu produktywnych sposobów działania w ramach proponowanej przez nią problematyki międzygatunkowego humanitarnego współistnienia

Habilitantka eksponuje w swojej twórczości ideę humanitaryzmu międzygatunkowego, która w jej opinii staje się w pedagogice propozycją teoretyczną, która kwestionuje silnie antropocentryczną perspektywę w edukacji i wychowaniu, zakorzenioną w judeochrześcijańskiej tradycji kulturowej. W swojej narracji naukowej Habilitantka odchodzi od koncentrowania się wyłącznie na człowieku jako jedynej wartości, zwracając uwagę na konieczność kształtowania w edukacji postaw *szacunku, empatii i odpowiedzialności wobec wszystkich istot żywych*. Co bardzo ważne i zasługuje na szczególne podkreślenie, wychowanie do humanitaryzmu międzygatunkowego według Małgorzaty Obryckiej związane jest także z tym, jakie znaczenia świat nauki będzie nadawać zjawiskom nas otaczającym, w tym odmiennym od ludzi żywym istotom. Wychodząc z założenia, że istotą pedagogiki jako działalności praktycznej jest nadawanie znaczenia poszczególnym sferom rzeczywistości i artefaktom z nimi powiązanym Kandydatka do stopnia doktora habilitowanego słusznie zauważa, że refleksja naukowa winna stanowić początek tego procesu w obszarze, który jest przez nią eksplorowany.

Habilitantka zauważa, że już po wydaniu monografii, pojawiło się wiele publikacji dotyczących relacji między człowiekiem a światem zwierząt. Problematyka ta, coraz intensywniej obecna w pedagogicznym dyskursie naukowym jedynie potwierdza słuszność obranej przez nią drogi. Z tym też związane jest kontynuowanie przez doktor Małgorzatę Obrycką wybranej przez nią problematyki w wielu innych publikacjach. Konsekwentnie rozwija ona rozważania dotyczące opisanego wyżej obszaru aż do momentu podjęcia starań o uzyskanie stopnia doktora habilitowanego.

Konkluzja

Dorobek naukowy doktor Małgorzaty Obryckiej, a w szczególności publikacje wskazane przez nią jako cykl stanowiący podstawę do ubiegania się o uzyskanie stopnia doktora habilitowanego, zasługuje na pozytywną ocenę. Dotyczy to zwłaszcza monografii *W stronę posthumanizmu. O wychowaniu do humanitaryzmu międzygatunkowego*. Kandydatka cechuje się dojrzałością naukową i wyraziście wyprofilowanym nurtem poszukiwań naukowych.

Uznaję, że przedstawione do recenzji osiągnięcia spełniają kryteria ustawowe związane z uzyskiwaniem stopnia doktora habilitowanego. Uważam, że dorobek naukowy doktor Małgorzaty Obryckiej stanowi znaczący wkład w rozwój dyscypliny pedagogika. Stąd z przekonaniem oceniam pozytywnie przede wszystkim pracę naukową, ale także działania w sferze dydaktycznej i organizacyjnej i wnioskuję o nadanie dr Małgorzacie Obryckiej stopnia doktora habilitowanego w dziedzinie nauk społecznych w dyscyplinie pedagogika.

Białystok 17 maja 2026 roku